

□□ „Esu ketvirtos kartos proletaro sūnus. Tai mūsų padangėje... retas dalykas. Senelio žodžiais tariant, mano prosenį, pasiturintį Vilksmergės pavieto bajorėlį, caro satrapai nuviję nuo žemės už dalyvavimą 1831 metų sukilime ir ištrėmė į Sibirą, į Demidovo fabrikus, iš kur jis pabėgo, bet jau įgijęs tais laikais dar gana retą ir neįprastą „fabrikinių darbų kalvio“ specialybę.

Nežinau, nei ką tas parbėgęs mano prosenis darė, nei kur gyveno, tik kartais tėvas... imdavo mums ir pasigirdavo:

□ – *Atminkit... ir kitiems pasakykit: mūsų giminės niekas niekada neplakė per sėdynę!.. Per galvą – mušė kiek nori, o per sėdynę – nė krust!..*

Iš pradžių tuo didžiavausi, o paūgėjęs ėmiau prieštarauti:

– O koks skirtumas?.. Plakė ar neplakė... Juk už vieną muštą dešimt nemuštų duoda.

– Cit, kvaily!.. Kad šito daugiau negirdėčiau! Plakimu gali didžiuotis tik tai baudžiauninkas ir padlaižys...

Na, o mamos senelį caras nuo žemės nuvarė už knygnešivimą...

Iš tėvo pusės geriausiai prisimenu senelį Adomą, kuris kirviu dailiau nutašydavo lentos kraštą, negu mūsų kaimynas dailidė nutraukdavo jį obliumi...

Rašytojui Vytautui Petkevičiui šių metų gegužės 28 dieną būtų sukakę 80 metų

Parašė Šeima

Penktadienis, 2010 Gegužės 21 21:50 - Paskutinį kartą atnaujinta Ketvirtadienis, 2010 Birželio 03 13:21

☐☐ *Iš motinos pusės puikiausiai prisimenu močiutę Grasę, kuri žinojo visų žolynų vardus ir „mačlyvą“ jų galią, galėjo be jokio apsirikimo vien iš klausos pasakyti, koks paukštelis skardena... O apie jos dainas ir pasakas geriau patylėti...*

☐☐ *Visi mano giminės įsitikinę, kad aš vienintelis... esu daugiausiai susigrobęs mūsų plačios giminės turtu. Girdi, iš tėvo esu paveldėjęs jo nepaprastą tiesumą, darbštumą ir nuovoką, iš močiutės Grasės – atmintį ir vaizduotę, iš senelio Adomo – atkaklumą ir išdidumą, o iš mamos – melsvas akis, skambų balsą ir padidintą jautrumą... Žodžiu, manyje nieko nėra savo...“ – kadaise taip apie save kalbėjo Rašytojas.*

Prie šio garbingo tėvų, senelių ir prosenių paveldo pridėjus 40 knygų, kurias parašė Vytautas Petkevičius, dar nesuskaičiuojamą daugybę straipsnių, apybraižų, kalbų bei pamąstymų, dar begalę kūrybinių vakarų su skaitytojais ir visą jo neramią, audringą veiklą, kupiną atsidavimo ir meilės žmonėms, turėsime daugmaž išsamų jo asmenybės vaizdą.

Nusipelnęs Lietuvos kultūros veikėjas, nemažo pluošto literatūrinių premijų laureatas, Vytautas Petkevičius gimė 1930 metais gegužės 28 dieną Kaune. 1949 metais baigė Kauno IV berniukų gimnaziją, 1960 metais – Maskvos M. Lomonosovo universiteto istorijos fakultetą. Rašyti pradėjo apie 1950 metus. Ankstyvuosius kūrinius spausdino laikraščiuose, žurnaluose.

1959 metais „Vagoje“ išleistas pirmasis V. Petkevičiaus romanas „Priemiesčio žmonės“ išsyk pelnė jam gabaus rašytojo vardą – nuo tol jis su pagarba minimas greta kitų, jau pripažintų, kūrėjų. 1960 metais priimtas į Lietuvos rašytojų sąjungą išbuvo jos nariu iki mirties. Be šios, priklausė Armėnijos, Bulgarijos, Rusijos, Ukrainos kūrybinio jaunimo ir kelioms tarptautinėms kūrybinėms sąjungoms, buvo Sąjunginio vaikų literatūros komiteto ir daugelio kitų literatūrinių sambūrių narys, jo kūriniai išversti į 25 pasaulio kalbas, net esperanto.

Linkęs bendrauti, šiek tiek atlapaširdis, šiek tiek romantikas, dosnus ir draugiškas, atviras, regis, visam pasauliui V. Petkevičius daugiausiai rūpinosi, nerimo dėl brangiausio Lietuvos turto – jos kultūrinio paveldo ir gamtos, buvo daugelio kultūros ir gamtosaugos draugijų narys, vienas pirmųjų Lietuvos „žaliųjų“. Galingais ažuolais jo kelyje išaugo romanai „Priemiesčio žmonės“ (1959), „Apie duoną meilę ir šautuvą“ (1967), „Grupė draugų“ (1979), „Šermukšnių lietus“

Parašė Šeima

Penktadienis, 2010 Gegužės 21 21:50 - Paskutinį kartą atnaujinta Ketvirtadienis, 2010 Birželio 03 13:21

(1980), „Paskutinis atgailos amžius“ (1986), vešliomis giraitėmis suošę apsakymų rinkiniai „Speiguoti pavasariai“ (1965), „Baltas šešėlis“ (1970), „Visi prieš vieną“ (1976), „Didelis ir mažas“ (1983), margais rinkiniais rikiavosi spalvingos, puikiai parašytos apybraižos „Visur duona su pluta“ (1962), „Yra šalis“ (kurį laiką vietinės cenzūros drausta, pirma išėjo 1974 Maskvoje ir tik 1975 Vilniuje), „Akistatos“ (1979), „Kasdieniškos legendos“ (1982), „Kaip gimsta baubas“ (1990). V. Petkevičius stebėjosi, džiaugėsi, gyrė, žavėjosi, bet ir peikė, mokė, pokštavo, šaipėsi: spauda mirgėte mirgėjo nuo jo straipsnių, pastabų, feljetonų bei jumoreskų, pasirodė ir graudžiai juokingus „permainų – versmų“ laikus išjuokianti apysaka – pamfletas „Abrakdabra“ (1991).

Ypataus pripažinimo sulaukė V. Petkevičiaus kūryba vaikams ir paaugliams: „Diena be traktoriaus“ (1961), „Ko klykia gervės“ (1963, už šią knygą Rašytojui 1970 metais skirta Valstybinė respublikinė premija), „Gilės nuotykių ydų šalyje“ (1964, už šią knygą 1965 metais Rašytojui skirta Respublikinė komjaunimo premija, 1970 metais – Valstybinė respublikinė premija), „Siektnis Sprindžio vaikas“ (1966, už šią knygą 1970 metais Rašytojui skirta Valstybinė respublikinė premija, o 1971 metais – Sajunginė literatūrinė premija), „Didysis medžiotojas Mikas Pupkus“ (1969, už šią knygą Rašytojui 1970 metais skirta Valstybinė respublikinė premija, be to, ji pripažinta vienu geriausių kūrinių tema „Gamta ir žmogus“ ir už tai 1975 metais pažymėta respublikine premija), „Ką rugelis šnekėjo“ (1973), „Kodėlčius“ (1974), „Molio Motiejus – žmonių karalius“ (1978), „Linelis brolelis“ (1981), „Audra stiklinėje“ (1982), „Tik trys vilkiukai“ (1986), „Šešiolikmečiai“ (1987).

Nuoširdžiai išgyvendamas savo aplinkos bėdas ir lūkesčius Rašytojas visada kalbėjo apie tai, kas iš tiesų domina žmones, kas jiems iš tikro rūpi. Tad jo kūriniai traukia, masina, juos įdomu skaityti, o skaitant tiesiog neįmanoma likt nuošaly: nepaprastas Rašytojo dovis įsijausti, jo įtaiga nejučia įtraukia skaitytoją, padaro aprašomų įvykių ar pamąstymų dalyviu. Santūrus „meniškumo“ prasme, sodria, bet paprasta, neįmantria kalba rašytojas kreipiasi, rodos, pačion širdin, nevyniodamas nieko į tuščius žodmeistrystės gražgrožius, nepalikdamas pašnekovo atsainiu ar abejingu.

Dar vienas retas bruožas, pelnęs V. Petkevičiui žmonių meilę ir pagarbą – tai nuolatinis, be atvangos ir išlygų, tiesos sakymas. „Tiesa – sielos vaistai,“ – mėgo kartoti Rašytojas. – „Visos blogybės kyla iš melo ir baimės. Baimės sakyti tiesą“. Laki vaizduotė, sąmojis („Medžiotojas Mikas Pupkus“, „Audra stiklinėje“), šmaikštus ir taiklus vienas kitas retesnis žodis („Siektnis – Sprindžio vaikas“, „Kodėlčius“) – tik tam, kad būtų pasakyta tiesa, tik tiesa ir niekas kitas. Tasai tiesos sakymas, aštrus, kartais geliantis pastabumas kartu su vaizduotės žaismu ir su atjauta viskam, kas gyvas („Tik trys vilkiukai“) tapo brangus ir artimas kiekvienam mėstančiam Lietuvoje – ir suaugusiam, ir vaikui. O „Molio Motiejų“, parašytą sielojantis dėl šimtmečiais trukusios Lietuvos vergovės, galima drąsiai vadinti išminties lobynu.

V. Petkevičius rašė ir teatrui. Dramos „Penktas vežimo ratas“ (1976), „Dainuojantis milžinkapis“ (1977, spausdinta žurnale „Nemunas“) buvo rodomos Panevėžy (režisierius Juozas Miltinis), o per televiziją – „Gilės nuotykių ydų šalyje“ ir „Vyriškas pokalbis“ (1966). Pagal apsakymą „Tankų mūšis – 1979“, 1980 išspausdintą „Švyturio“ Nr.8, Rygos kino studija 1982 metais sukūrė filmą „Taranas“. Tasai pavadinimas nušvito savita gaire paties Rašytojo gyvenime: savo tiesumu ir nesitaikstymu jau seniai tapęs vienu pirmųjų Sąjūdžio kūrėjų, Vytautas Petkevičius visur ėjo lyg „taranas“ – atvirai ir be baimės savo neprilygstamai taikliu žodžiu ir nepalenkiama pilietine dora triuškindamas tuometinės valdžios supuvimą ir dviveidystę, ragindamas žmones priešintis priespaudai ir neteisybei, vienytis ir jungtis į Sąjūdį. Sykiu su Lietuvos „Žaliųjų“ draugija (Stanislovu Arnašiumi, Saulium Griciumi) gelbėjo Lietuvos pajūrį nuo ketinamų statyti naftos gręžinių, surinko daugiau kaip 217000 parašų Kuršių nerijos draustiniui apginti. Į Rašytojo būstą Vilniuje ir sodybą Birštone būriais traukė žmonės iš visos Lietuvos tartis su juo, prašyti paramos, paguodos ar patarimo.

Savo pirmajame viešame pareiškimе Sąjūdis, bent jau iš pradžių buvęs pažangiausių Lietuvos šviesuolių sambūriu, skelbė:

„Suvokdami atsakomybę dėl šiuo metu vykstančio visuomenės socialinio, politinio atsinaujinimo, dorovinio ir tautinio atgimimo, mes pasisakome:

už vienybę – prieš susiskaldymą,

už pasitikėjimą – prieš įtarumą,

už kūrybą – prieš griovimą,

už gaivinimą prieš slopinimą.

☐☐ *Visos Lietuvos gyvenimo srityse esame pasiryžę siekti taikos, kur rasime nesantaiką, tiesos, kur rasime klaidinimą, darnos ten, kur rasime netvarką, šviesos ten, kur rasime tamsą... Į kiekvieną apčiuopiamą žingsnį, įgyvendinantį mūsų skelbiamą kryptį, visada atsakysime geros valios dvasia, nes esame Lietuva ir mūsų ateitis – Lietuva“.*

Šviesos ir tiesos ištroškę žmonės, žinoma, palaikė šiuos kilnius siekius. Bet gana greit tikruosius Sąjūdžio kūrėjus ir vadus vieną po kito alkūnėmis išstumdė „patriotai“, labiausiai alkstantys ne Lietuvos gerovės, o valdžios ir savo naudos. Apsukriųjų persivertėlių „viršūnėse“ netruko įsiviešpatauti melas, apgavystė, grobstymas, Lietuvos engimas ir susinimas. Žmonės liko visais atžvilgiais apvilti, apvogti ir nuskurdinti, verste verčiami apleisti savo Tėvynę ir ieškotis duonos kąsnio svetur.

V. Petkevičius, kaip ir daugelis kitų Lietuvos šviesuolių, buvo šiurkščiai nušalintas nuo politikos. Politika Lietuvoje tapo įrankiu mūsų tautai galutinai palaužti. Tokiomis aplinkybėmis Rašytojui teliko vienas, jau seniai išbandytas ir išaštrintas ginklas – tiesos žodis. Juo, tarsi kadaise Vincas Kudirka savo „Varpu“, žadino žmones iš stingulio, ragino nepasiduoti, teikė vilties, kad yra dar gyvų, ne visus pasiglemžė godulys ir pinigavimosi liūnas. Šitaip, be šūsnies aštrių straipsnių spaudoje, radosi trys didžiosios jo sielvarto ir širdies skausmo kupinos knygos: „Durnių laivas“ (2003), „Durniškęs“ (2006) ir galop „Prakeiktieji ir pateptieji“ (2008), baigta spausdinti 2008 metų gruodžio 19, praėjus devynioms dienoms po Rašytojo mirties.

Jomis, kaip ir kadaise, dar tarybiniais laikais spausdintais kandžiais savo straipsniais, feljetonais, pamfletais, V. Petkevičius ragino žmones, šaukė atsipeikėti, apsidairyti. „Tokia jau rašytojo duona,“ – sakydavo jis. – „Kūrėjas neturi teisės taikstyti su visuomenės blogybėmis... Be to, aš diplomuotas istorikas. Tokių „slaptų“ biografijų tyrinėjimas – mano amatas. Tad privalau kartu su skaitytojais ieškoti istorinės tiesos, ją rasti ir paskelbti...“

Ir išties: tikras rašytojas, ne koks apsišaukėlis, visuomet būna liaudies šauklis, užtarėjas, tribūnas. Jis pastebi tai, ko nemato kitų akys ar negirdi ausys, ir jo šventa pareiga nerimti, blaškytis ir perspėti visuomenę apie bręstantį pavojų, o jei reikia – šaukti visu balsu ir, peržengus įprastinumo rėmus, atkreipti visų dėmesį į tai, ko kiti negeba arba nenori matyti. Visuomenėje turi būti tokių – visad budrių ir nepatenkintų. Privalome gerbti juos ir branginti vien

Parašė Šeima

Penktadienis, 2010 Gegužės 21 21:50 - Paskutinį kartą atnaujinta Ketvirtadienis, 2010 Birželio 03 13:21

tam, kad nepaliaujamai dairytumės plačiaregėmis jų akimis ir, atidžiai stebėdami, kas vyksta, galėtume apmąstyti, kas tokie esame ir kurlink einame. Būtent rašytojai yra tos padidinto jautrumo ląstelės visuomenės kūne, tie ligi kraštutinumo įjaudrinti neuronai, kurių paskirtis – nuolat domėtis, kas slepiama už vienos ar kitos užuodangos, kas tyko už vieno ar kito jauko, apgaulės ar masalo. Be jų bet kuriai visuomenei – galas.

Kaip tik toks buvo V. Petkevičius – nepailstantis šauklys, nepavargstantis tiesos sakytojas, visomis išgalėmis stengęsis atverti žmonėms akis į „valdančiųjų“ klaidas ir pagedimą, į tų klaidų priežastis ir ateity laukiančias bėdas, kurių užuomazgos šmėkso jau šiandien. Būtent dėl to jis visuomet užkliūdavo valdžios šulams, nedorėliams sukčiams ir tamsybininkams. Susilaukdavo „galingųjų“ nemalonės visa jo veikla, susilaukė ir paskutinioji trilogija. Daugelis joje išjuoktų „išrinktųjų“ tyliai nurijo pašaipą, bet tik ne ponas V. Landsbergis, dar Sajūdžio „jaunystės“ laikais iš pasalų kenkęs Rašytojui purvinais šmeižtais. Nuo 2003 metų šis nenuilstantis skundų autorius ir bylinėtojas tapė Rašytoją po teismus, o jam mirus tebetampo jo vaikus – tarytum teisme galima prisiteisti sąžinės, garbės ar padorumo. Kai 2005.10.10. teismas pripažino V. Landsbergį esant neteisų, tasai minėtų trijų dalykų tiek stokojo, kad suraitė dar vieną skundą, kuriame apskundė patį teismą. Nors teisėjų etikos komisija tą jo rašinį pripažino kaip kišimąsi į teismų nepriklausomumą, Lietuvos „išrinktųjų išrinktasis“ nė neketino nurimti: juk reikėjo kaip nors įrodyti savo „valdžią“, panaudoti taip sunkiai įgytas „galias“.

Ko nori šis ydomis aptekęs pamfletų veikėjas, jis ir pats, ko gero, ne visada žino. Dusdamas iš neapykantos vien todėl, kad purvini darbai ir darbeliai (koks siaubas!) nelieka jokia paslaptis, šis ponas jau kuris laikas sukasi vietoje lyg šuo kandžiodamas savo paties uodegą. Galima tik spėti V. Landsbergio tikslą esant teismuose įrodyti, koks geras, neprilygstamas ir doras jis pats bei jo giminė, kaip puiku yra tai, kas bjauru, kaip nebūta yra tai, kas būta. Prasidėjo linguistai įkyrus jo skundų ir ieškinių maratonas, V. Petkevičiui atėjo sunkūs laikai. Už tiesos žodį Rašytoją V. Landsbergio teismų slogutis persekiojo iki pat mirties. Skaudžiausia, kad Lietuvos visuomenė, kurios labui Rašytojas taip uoliai triūsė visą gyvenimą, visai negynė savo šauklio ir geradari. Išskyrus tylius privačius, „kaimyniškus“ tarpusavio pokalbius nebuvo viešai pasipriešinta persekiojimui, šmeižto ir melo lavinai, užgriuvusiai Rašytoją.

V. Petkevičių be galo liūdino ir tai, kad purvais drabstomas ir įžeidinėjamas buvo ne jis vienas, o visa jo taip mylėta lietuvių tauta, V. Landsbergio viešai vadinama „raudonom utėlėm“, „š nauja“, „kagėbynu“, „kirmėlynu“, „mutantais“, „mankurtais“, „lietuviškai kalbančiais mongolais“ ir panašiai. Rašytojas kaip įmanydamas priešinosi nebaudžiamai V. Landsbergio sauvalei, kalbėjo, rašė, bet kaip į sieną. Nei valdžiai, nei visuomenei, regis, to baisaus žmogaus sėjamos blogybės neatrodė nei baisios, nei žalingos. Priešingai, kaip dažnai panašiais atvejais būna, radosi ir tokių, kurie skubėdami įtikti V. Landsbergiui (juk vis dėlto „šulas“) pernelyg uoliai, pernelyg niekšišškai skaudino ir šmeižė Rašytoją. Bjauriai ir nepadoriai persistengė šia prasme Rūta Grinevičiūtė, per televiziją „Paskutinėje instancijoje“ patėškusi šlykštaus atviro melo laidą,

Rašytojui Vytautui Petkevičiui šių metų gegužės 28 dieną būtų sukakę 80 metų

Parašė Šeima

Penktadienis, 2010 Gegužės 21 21:50 - Paskutinį kartą atnaujinta Ketvirtadienis, 2010 Birželio 03 13:21

visiems žinoma, kieno užsakyta.

Šie nepelnyti įžeidinėjimai ir pažeminimai Rašytoją nepaprastai giliai sukrėtė. Jį ištiko net keli sunkūs širdies priepuoliai, teko gydytis ligoninėse, patirti sudėtingą operaciją, kol galiausiai visai nepataisomai suiro sveikata... Tuo tarpu iš teismų vienas po kito plaukė raginimai atvykti į posėdį – net gaivinimo (reanimacijos) skyriun. Baisu ir pasakyti, bet kvietimą atvykti į teismą laiškanešys atnešė net ir tą dieną, kai Rašytojas mirė – 2008 metų gruodžio dešimtą... O dar baisiau, kad jam neduodama ramybės ir mirus. V. Landsbergio, to „vyriausio Lietuvos patrioto“ minties ir dvasios „didybė“, regis, naivuolių nebuvo deramai įvertinta: jis geba bylinėtis net su mirusiais. Liūdna, bet Lietuvos teismai, rodos, jau linkę perimti šį jo gebėjimą.

Lyg šitai numatęs ar nujautęs savo paskutinėje knygoje „Prakeiktieji ir pateptieji“, kurią galima pavadinti Rašytojo testamentu, Vytautas Petkevičius kreipiasi į mus:

□□ *„Turėkime savigarbos, neleiskime iš savęs tyčiotis, neduokime išrauti tautos dvasinių šaknų ir sugriauti praamžio jos dorovės pagrindo, neduokime sunaikinti mūsų kultūros ir atminties, ginkime savo padorumą, tautinę savimonę, kalbą, žemę ir laisvę – o laisvės be tiesos nėra...“*

Tai tokie buvo paskutiniai Kūrėjo žodžiai į mus, šiapus likusius, tai tokia nepalaužiama buvo jo dvasia ir valia. Rašytojui Vytautui Petkevičiui šių, 2010 metų gegužės 28 dieną būtų sukakę 80 metų.